

บทที่ 1

บทนำ

ปัจจัย หมายถึง สภาวะที่เอื้อ เกื้อหนุน คำจูง เปิดโอกาส เป็นที่อาศัย เป็นองค์ประกอบร่วม หรือเป็นเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะให้สิ่งนั้น ๆ เกิดมีขึ้น ดำเนินต่อไป หรือเจริญงอกงาม (ลานธรรมเสวนา, <http://larndham.org>) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของประชาชนในหมู่บ้านที่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกกับหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ในตำบล เครื่อง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำการศึกษานั้น ประกอบด้วย ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริม อันได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกซึ่งเป็นการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคล เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มากระตุ้น (stimulus) อาจเกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นหลังจากที่ถูก กระตุ้นมาแล้วระยะหนึ่ง ประกอบด้วยพฤติกรรมด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตำบลเครื่องเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอลำทะเมนชัย ตั้งอยู่ทางตอนท้ายของจังหวัดนครราชสีมา มีสภาพเป็นป่าพรุประมาณร้อยละ 70 นอกจากนั้นเป็นป่าพื้นที่ราบลุ่มมีน้ำขังตลอดทั้งปี ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเครื่องมี 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านควนป้อม บ้านไทรหัวม้า บ้านควนยาว บ้านควนเครื่อง บ้านทุ่งไคร้ บ้านโคกเลา บ้านย่านแดง บ้านเสม็ดงาม บ้านควนชิง บ้านบางน้อย และบ้านไสขุน มีแม่น้ำธรรมชาติไหลผ่าน คือแม่น้ำชะอวด ซึ่งไหลออกสู่ทะเลที่อำเภอบางขัน ประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบที่น้ำไม่ท่วมขังและอาศัยอยู่ตามเนินสูงที่เรียกว่า “ควน” ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 110,016 ไร่ ประชากรทั้งสิ้น 7,640 คน เป็นชาย 3,743 คน หญิง 3,897 คน อาศัยอยู่ใน 1,621 ครัวเรือน มีความหนาแน่นของประชากร 46 คน ต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่ตำบลเครื่องส่วนใหญ่เป็นป่าพรุ จึงมีน้ำขังอยู่ทั่วไปตามแหล่งน้ำธรรมชาติ (<https://www.kreang.go.th/general1.php>)

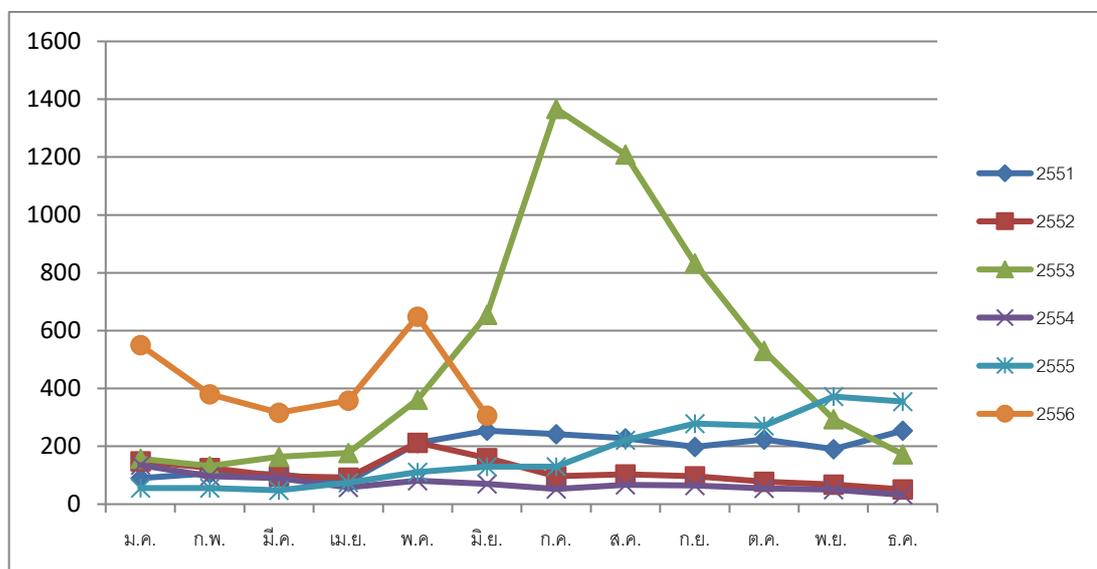
การศึกษารายละเอียดเรื่องยุงในควนเครื่องมีน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ในอดีตชาวบ้านได้รับความลำบาก ความเดือดร้อนจากยุงมาโดยตลอดจากคำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับโรคที่ชาวบ้านเรียกว่า มานโท ในอดีตของบริเวณบ้านพรุควนเครื่องทั้งกลางวันและกลางคืนจะมีกองทัพยุงที่เป็นพาหะให้เกิดโรค

เท้าข้าง (มานโท) โรคไข้ป่า ไลกัทรบกวน การดูแลรักษาในสมัยนั้นจะอาศัยหมอบ้านตั้มยาสมุนไพร รักษาโรค ปัจจุบันโรคเท้าข้างไม่ปรากฏในพื้นที่ ส่วนการรักษาโรคทั่วไปก็อาศัยสถานือนามัยและโรงพยาบาลในตัวอำเภอชะอวด ประเด็นย่อยที่นักวิจัยเคยทำการศึกษา น่าจะเริ่มในปี 2546 อนุพงศ์ สุจริยากุล และวิรัช วงศ์ศิริธรรพ์ ได้สำรวจยุงพาหะและลูกน้ำยุงลายในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่าในอำเภอชะอวดมียุงพาหะและผู้ป่วยโรคมาลาเรีย โรคเท้าข้าง และโรคไข้เลือดออก และผลการศึกษา แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายซึ่งเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก พบว่าในพื้นที่หมู่ที่ 4 ของตำบลเค็งมีค่า Breteau index (BI) สูงสุด คือ 240 ($BI > 50$) ซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดโรค ในปี 2551 งานของ ศุภวรรณ พรหมเพรา เรื่อง “การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิในการสำรวจความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ที่ได้สุ่มครัวเรือนในทุกตำบล ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 2,110 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ได้สุ่มครัวเรือนในตำบลเค็งเพียง 9 ครัวเรือน พบแหล่งกักขังน้ำในตำบลเค็ง ทั้งหมด 238 ชัน แหล่งกักขังน้ำมีน้ำขัง 143 ชัน ไม่พบลูกน้ำยุงลาย แต่พบลูกน้ำชนิดอื่นที่ยังไม่ได้ระบุสายพันธุ์ จำนวน 418 ตัว ต่อมาในปี 2554 ศุภวรรณ พรหมเพรา และจรรย์ ไก่แก้ว ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับยุงในพื้นที่ป่าพรุควนเค็ง ระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. 2554 โดยสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ยุงจากแหล่งเก็บกักน้ำทั้งหมดที่อยู่ภายในและภายนอกที่อยู่อาศัยทั้งหมด 200 ครัวเรือน บันทึกสภาพทางนิเวศวิทยาของแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ได้แก่ ค่าความเป็นกรด-เบส (pH) ของน้ำ ค่าอุณหภูมิของน้ำ แหล่งที่อยู่ (ภายในบ้าน/ภายนอกบ้าน) วัสดุที่ใช้ทำภาชนะ สีของภาชนะ และลักษณะการมีฝาปิด/ไม่มีฝาปิดของภาชนะ พบแหล่งกักขังน้ำทั้งหมด 35 ชนิด แบ่งเป็นแหล่งกักขังน้ำภายในบ้าน 15 ชนิด จำนวน 784 ชัน และแหล่งกักขังน้ำภายนอกบ้าน 20 ชนิด จำนวน 1,134 ชัน อุณหภูมิเฉลี่ยของน้ำในภาชนะมีค่า 28.9 องศาเซลเซียส และค่าความเป็นกรด-เบสเฉลี่ยของน้ำมีค่า 7.96 พบแหล่งกักขังน้ำที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงจำนวน 157 ชัน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายจำนวน 75 ชัน แหล่งเพาะพันธุ์ยุงรำคาญจำนวน 80 ชัน และเป็นทั้งแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายและยุงรำคาญจำนวน 143 ชัน พบลูกน้ำทั้งหมด 4,813 ตัว เป็นลูกน้ำยุงลาย 990 ตัว ลูกน้ำยุงรำคาญ 2,241 ตัว ลูกน้ำยุงเสือ 9 ตัว และลูกน้ำยุงชนิดอื่น ๆ รวมกับตัวโม่ 1,573 ตัว

การระบาดของโรคไข้เลือดออกไม่แน่นอน เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย เราไม่ทราบว่าปีใดโรคไข้เลือดออกจะมีการระบาดใหญ่ แต่เชื่อว่าความสัมพันธ์ของยุงที่ไวต่อการรับเชื้อไข้เลือดออกมีผลโดยตรงต่อการระบาดของโรคไข้เลือดออก อย่างไรก็ตามการศึกษาในประเทศไทยเองสรุปว่าการที่แม่ยุงสามารถถ่ายทอดเชื้อไวรัสไปสู่ลูกยุงผ่านทางไข่นั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการทำให้เกิดการ

ระบาดของโรคไข้เลือดออก (Watts et al 1985; Hutamai et al 2007) แต่การระบาดของโรคไข้เลือดออกที่ต่อเนื่องและความชุกของโรคที่เพิ่มขึ้นอาจมาปัจจัยอื่นๆ สิ่งที่น่าสนใจที่นักวิทยาศาสตร์กล่าวถึงกันอย่างมากในปัจจุบันคือการที่สภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนและอาจมีผลกระทบต่อขบวนการแพร่โรคโดยเฉพาะโรคติดต่อมาโดยแมลง

ข้อมูลจากกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้รายงานข้อมูลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกของจังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงเวลา 6 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงเดือนมิถุนายน 2556 ดังภาพที่ 1.1

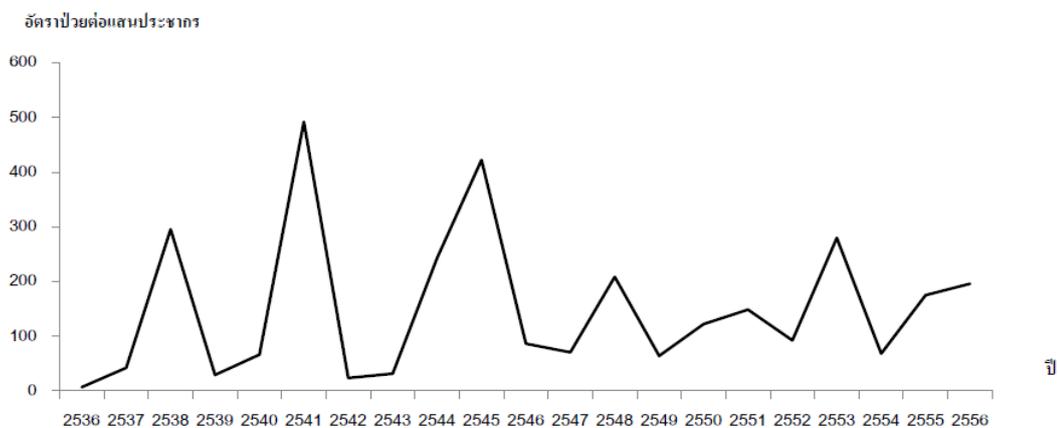
ภาพที่ 1.1 จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกรายเดือน พ.ศ. 2551 –เดือนมิถุนายน 2556

ที่มา: งานระบาดวิทยา งานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในปี 2557 งานระบาดวิทยา งานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช รายงานสถานการณ์โรคจากการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2557 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2557 มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกรวมทั้งสิ้น 3,195 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 208.09 ต่อประชากรแสนคน มีรายงานผู้เสียชีวิต 6 ราย อัตราตายต่อประชากรแสนคน 0.39 อัตราผู้ป่วยตายเท่ากับร้อยละ 0.19 พบผู้ป่วยเพศหญิงใกล้เคียงเพศชาย โดยพบเพศหญิง 1,669 ราย เพศชาย 1,526 ราย อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชายเท่ากับ 1.09 : 1 กลุ่มอายุที่พบสูงสุด คือกลุ่มอายุ 10 - 14 ปี อัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ 482.3 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 5 - 9 ปี อัตราป่วยต่อแสนประชากรเป็น 355.39 ราย พบผู้ป่วยสูงสุด 521 ราย ในเดือน

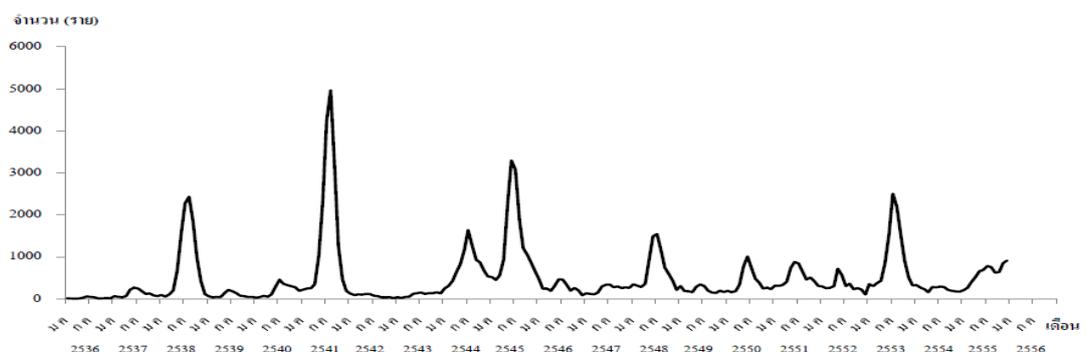
สิงหาคม และมีรายงานผู้ป่วยเดือนมกราคม 106 ราย กุมภาพันธ์ 74 ราย มีนาคม 99 ราย เมษายน 67 ราย พฤษภาคม 149 ราย มิถุนายน 256 ราย กรกฎาคม 493 ราย สิงหาคม 521 ราย กันยายน 466 ราย ตุลาคม 446 ราย พฤศจิกายน 340 ราย และธันวาคม 179 ราย

นอกจากนั้น พื้นที่เครือข่ายบริการที่ 11 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ชุมพร นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานีและระนอง ได้ทำการพยากรณ์การเกิดโรคไข้เลือดออก ปี 2557 พบว่า รูปแบบการระบาดของโรคไข้เลือดออกมีหลายรูปแบบ โดยในช่วงปี 2536-2546 รูปแบบ 2 ปี เว้น 2 ปี และมีการระบาดแบบต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2556 ดังภาพที่ 1.2

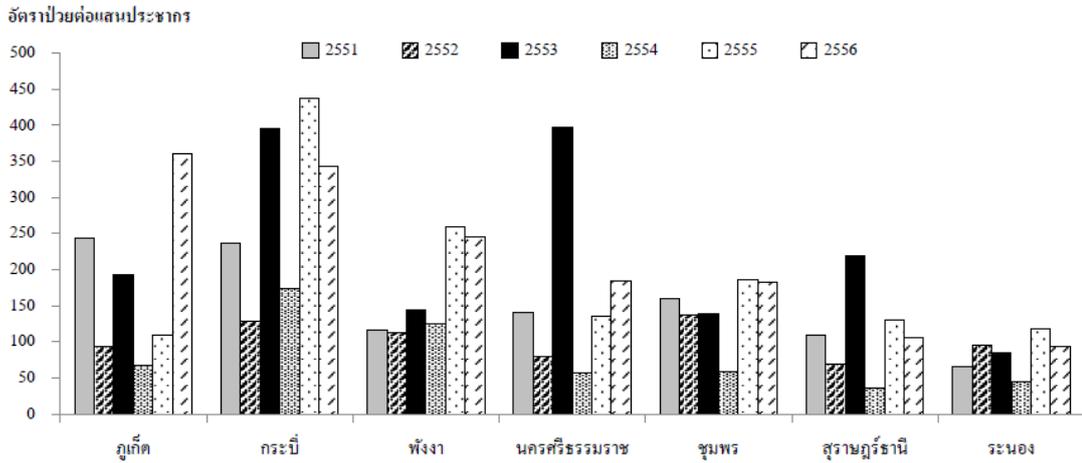
ภาพที่ 1.2 อัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก พื้นที่เครือข่ายบริการที่ 11 ปี 2536-2556

เมื่อจำแนกผู้ป่วยเป็นรายเดือน พบว่าผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกมีจำนวนมากในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ของทุกปี แต่ในปี 2555 มีจำนวนผู้ป่วยสูงต่อเนื่องจนถึงเดือนมิถุนายน 2556 ดังภาพที่ 1.3

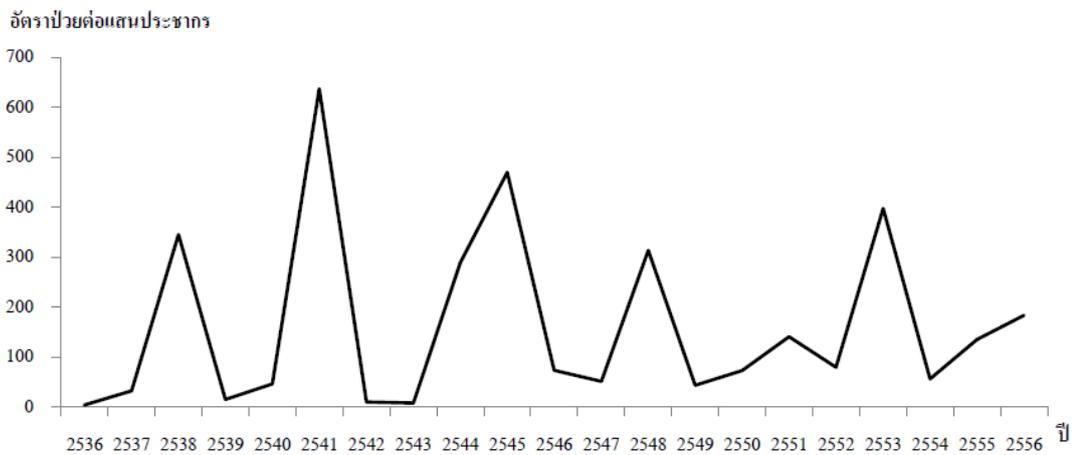
ภาพที่ 1.3 จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก พื้นที่เครือข่ายบริการที่ 11 รายเดือน ปี 2536-2556

เมื่อศึกษาข้อมูลผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกในปี 2551-2556 จำแนกรายจังหวัดพบว่า ปี 2556 อัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกทุกจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ดังภาพที่ 1.4

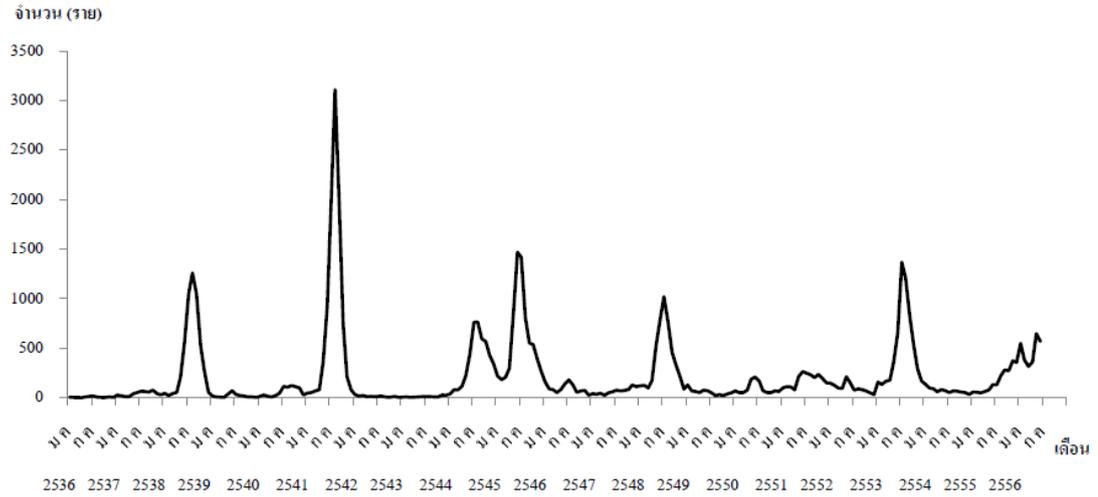
ภาพที่ 1.4 อัตราป่วยโรคไข้เลือดออก พื้นที่เครือข่ายบริการที่ 11 จำแนกรายจังหวัด ปี 2551-2556

การศึกษาข้อมูลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี 2536-2556 โดยในปี 2556 ใช้ข้อมูลเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พบว่า ในปี 2536-2549 มีรูปแบบการระบาดเป็นแบบ 1 ปี เว้น 2 ปีและมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็น 1 ปี เว้น 1 ปี ในช่วงปี 2551-2556 ดังภาพที่ 1.5

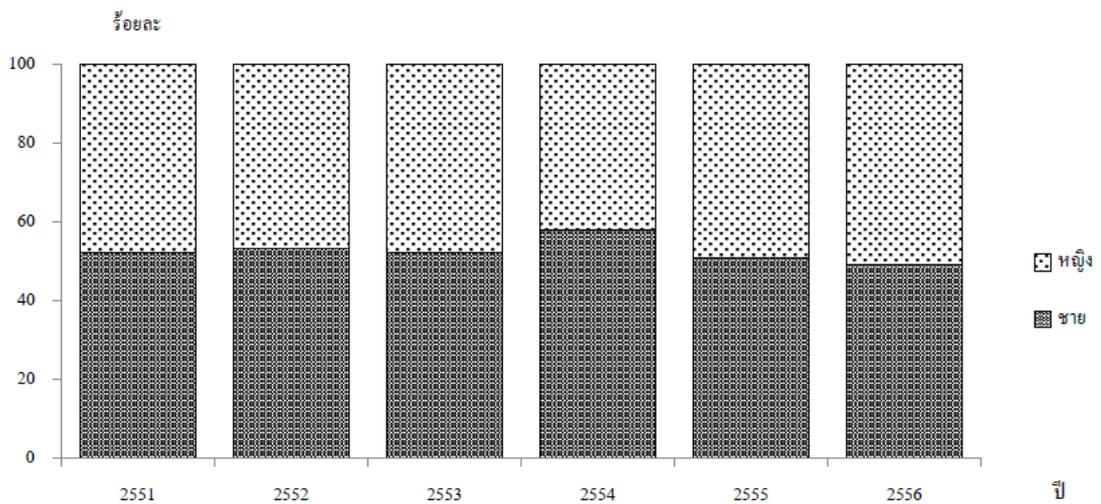
ภาพที่ 1.5 อัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก จังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2536-2556

เมื่อจำแนกจำนวนผู้ป่วยในปี 2536-2556 เป็นรายเดือน พบว่ามีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจำนวนมากในช่วงเดือนกรกฎาคม- สิงหาคม ของทุกปี ดังภาพที่ 1.6

ภาพที่ 1.6 จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกรายเดือน ปี 2536-2556

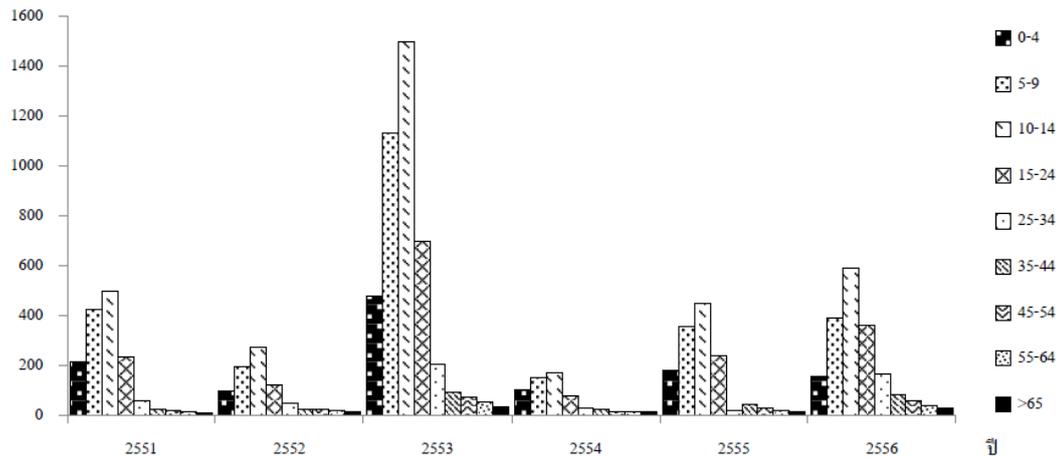
เมื่อพิจารณาผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ปี 2551-2556 พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเพศชายและเพศหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีเพียงแคในปี 2554 เท่านั้น ที่เพศชายมีสัดส่วนการป่วยมากกว่าเพศหญิง ดังภาพที่ 1.7

ภาพที่ 1.7 ร้อยละของผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกรายเพศ ปี 2551-2556

เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มอายุปี 2551-2556 พบว่า กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 10 – 14 ปี รองลงมา คือ 5-9 ปี และ 15 – 24 ปี ตามลำดับเป็นกลุ่มเด็กวัยเรียนเป็นส่วนใหญ่ พบว่า ในปี 2556 มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในกลุ่มวัยทำงานที่เพิ่มสูงขึ้น ดังภาพที่ 1.8

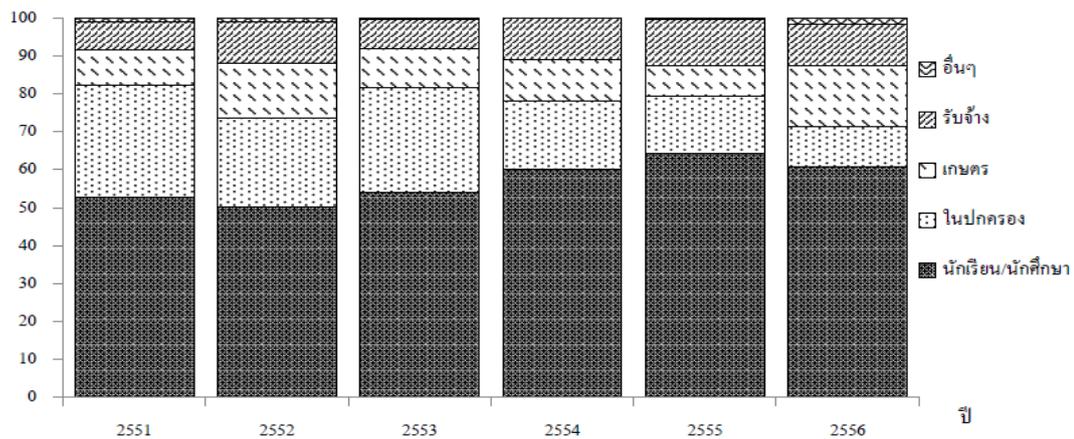
อัตราป่วยต่อแสนประชากร

ภาพที่ 1.8 อัตราป่วยโรคไข้เลือดออกจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกรายกลุ่มอายุ ปี 2551-2556

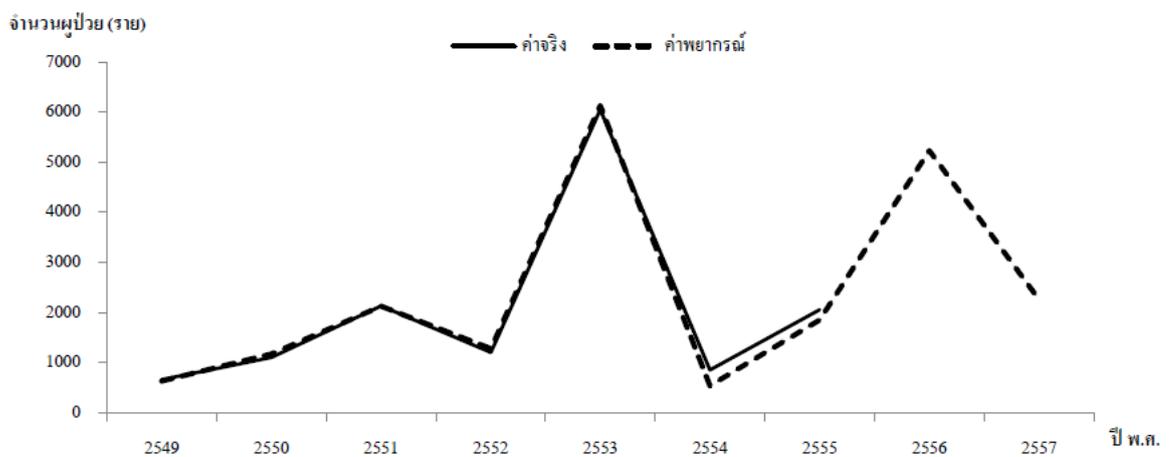
เมื่อจำแนกตามอาชีพ 5 อันดับแรก พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาชีพนักเรียน/นักศึกษา รองลงมา คือ กลุ่มในปกครอง เกษตรกรรับจ้าง และอื่น ๆ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มอายุของผู้ป่วย และพบว่าในปี 2556 มีผู้ป่วยในกลุ่มอาชีพเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น ดังภาพที่ 1.9

ร้อยละ

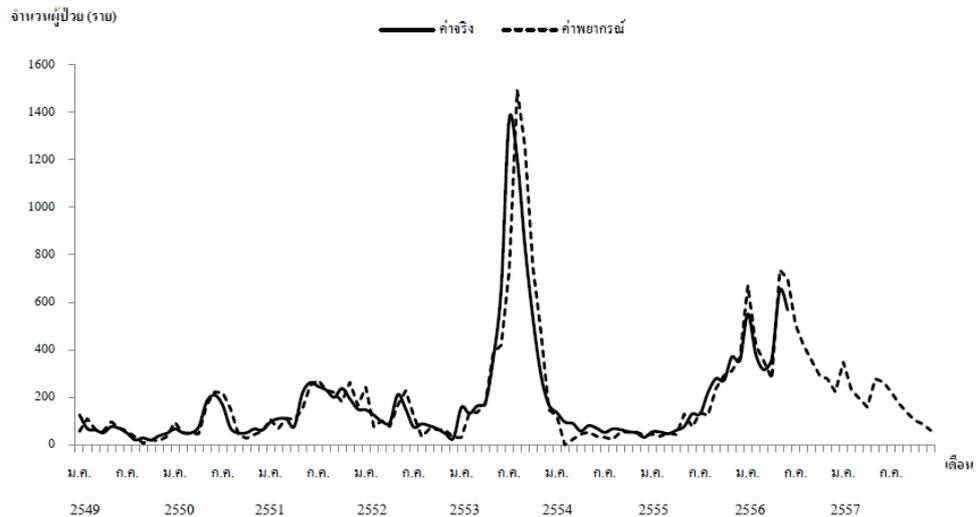
ภาพที่ 1.9 ร้อยละของโรคไข้เลือดออกจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกรายอาชีพ 5 อันดับแรก ปี 2551-2556

เมื่อพยากรณ์โดยใช้ข้อมูลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกรายเดือน ปี พ.ศ. 2549 ถึง 2556 (ปี 2556 ใช้ข้อมูลเดือนมกราคม-มิถุนายน) จังหวัดนครศรีธรรมราช มาวิเคราะห์แบบอนุกรมเวลา ผลปรากฏว่าเมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกจากการพยากรณ์กับจำนวนผู้ป่วยจริงที่ได้รับรายงานจากระบบรายงาน 506 ปี 2549 -2555 พบว่าจำนวนผู้ป่วยมีค่าใกล้เคียงกัน และมีทิศทางแนวโน้มของข้อมูลเป็นไปในลักษณะเดียวกัน เมื่อนำมาพยากรณ์จำนวนผู้ป่วยในปี 2557 ผลการพยากรณ์ พบว่ามีจำนวนผู้ป่วย 2,258 ราย ดังภาพที่ 1.10

ภาพที่ 1.10 เปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกปี 2549 – 2556 และจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจากการพยากรณ์ ปี 2549 – 2557 จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจากการพยากรณ์กับจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับรายงาน จำแนกรายเดือน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2549-2556 พบว่า จำนวนผู้ป่วยจากการพยากรณ์คลาดเคลื่อนไปจากจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับรายงาน แต่มีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาผลการพยากรณ์โรคในปี 2557 พบว่าในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม จะเป็นช่วงที่มีผู้ป่วยมาก และมีจำนวนผู้ป่วยมากต่อเนื่องจากปี 2556 ดังภาพที่ 1.11

ภาพที่ 1.11 เปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกปี 2549–2556 และจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจากการพยากรณ์ ปี 2549–2557 จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกรายเดือน

สำหรับสถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2557 กลุ่มระบาดวิทยา สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง รายงานข้อมูล สัปดาห์ที่ 52 วันที่ 6 มกราคม 2558 รายงานจำนวนผู้ป่วยทั่วประเทศ 40,578 ราย เสียชีวิต 41 ราย อัตราป่วยต่อแสน 62.33 อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.10 ซึ่งลดลงจากปี 2556 ณ ช่วงเวลาเดียวกัน ร้อยละ 73.4 ในส่วนเครือข่ายบริการที่ 11 มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก จำนวน 6,230 ราย เสียชีวิต 12 ราย อัตราป่วยต่อแสนประชากร 144.45 อัตราตายต่อแสนประชากรเป็น 0.28 อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.19 จำนวนผู้เสียชีวิตและอัตราป่วยต่อแสนประชากรสูงสุดในระดับ เครือข่ายบริการสาธารณสุข ในจำนวนนี้เป็นผู้ป่วยจากจังหวัดนครศรีธรรมราชสูงที่สุดถึง 3,063 ราย เสียชีวิต 6 ราย มากที่สุดในเครือข่ายที่ 11 (กลุ่มระบาดวิทยา สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข...www.thaivbd.org) ผู้ป่วยเสียชีวิต ทั้งหมด 6 ราย เป็นผู้ใหญ่อายุ 5 ราย เด็ก 1 ราย เป็นผู้ป่วยจากอำเภอฉวาง อำเภอสีชล อำเภอเมือง อำเภอหัวไทร **อำเภอชะอวด** และอำเภอเชียรใหญ่ อำเภอชะอวดมีรายงานอัตราป่วย 89.57 ต่อประชากรแสนคน (รายงานการประชุมคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับจังหวัด (คปสจ) ครั้งที่ 2 ประจำปีงบประมาณ 2558 วันที่ 2 ธันวาคม 2557 ณ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช)

ในขณะที่สถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2558 ข้อมูล ณ วันที่ 8 กันยายน 2558 รายงานจำนวนผู้ป่วยทั่วประเทศ 66,714 ราย เสียชีวิต 54 ราย อัตราป่วยต่อแสน 102.44 ราย อัตราป่วยตายร้อยละ 0.08 มีรายงานผู้ป่วยมากกว่าปี 2557 ถึง 2.56 เท่า ณ ช่วงเวลาเดียวกัน ในส่วนของ

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายงานผู้ป่วย 1,114 ราย เสียชีวิต 1 ราย อัตราป่วย 71.96 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย 0.09% (กลุ่มระบาดวิทยา สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข 8 กันยายน 2558) กลุ่มอายุที่พบสูงสุดคือกลุ่มอายุ 10 - 14 ปี อัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ 35.85 ราย รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 5-9 ปี 15- 24 ปี 0-4 ปี 25-34 ปี 55- 64 ปี 35-44 ปี 65 ปีขึ้นไป และ 45-54 ปี อัตราป่วยเท่ากับ 32.67, 22.84, 14.07, 11.81, 6.77, 6.66, 6.4 และ 3.65 ราย ตามลำดับ อาชีพที่มีจำนวนผู้ป่วยสูงสุดคือนักเรียน จำนวนผู้ป่วยเท่ากับ 108 ราย รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง อาชีพผู้ป่วยในความปกครอง อาชีพเกษตร อาชีพค้าขาย อาชีพอื่น ๆ อาชีพงานบ้าน อาชีพทหาร/ตำรวจ อาชีพราชการ อาชีพบุคคลากรสาธารณสุข จำนวนผู้ป่วยเท่ากับ 40, 32, 15, 6, 5, 4, 3, 2,1 ราย ตามลำดับ (รายงานการประชุมคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับจังหวัด (คปสจ.) ครั้งที่ 5 ประจำปีงบประมาณ 2558 วันที่ 2 มีนาคม 2558 ณ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช)

สำหรับสถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2559 ข้อมูล ณ วันที่ 5 มกราคม 2560 รายงานจำนวนผู้ป่วยทั่วประเทศ 63,310 ราย เสียชีวิต 61 ราย อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน 96.76 อัตราป่วยตายร้อยละ 0.10 ในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายงานผู้ป่วย 2,284 ราย ไม่มีผู้เสียชีวิต อัตราป่วย ต่อประชากรแสนคน 147.33 (ระบบรายงานการเฝ้าระวังโรค 506 สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข 5 มกราคม 2560) ส่วนสถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2560 ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2561 รายงานจำนวนผู้ป่วยทั่วประเทศ 53,190 ราย เสียชีวิต 63 ราย อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน 80.80 อัตราป่วยตายร้อยละ 0.12 ในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายงานผู้ป่วย 2,884 ราย เสียชีวิต 3 ราย อัตราป่วย ต่อประชากรแสนคน 185.65 อัตราตายต่อประชากรแสนคน 0.19 อัตราป่วยตายร้อยละ 0.10 (ระบบรายงานการเฝ้าระวังโรค 506 สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข 9 มกราคม 2561)

ล่าสุด สถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2561 ข้อมูล ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2561 รายงานจำนวนผู้ป่วยทั่วประเทศ 35,749 ราย เสียชีวิต 43 ราย อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน 54.31 อัตราป่วยตายร้อยละ 0.12 ในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายงานผู้ป่วย 1,767 ราย เสียชีวิต 1 ราย อัตราป่วย ต่อประชากรแสนคน 113.74 อัตราตายต่อประชากรแสนคน 0.06 อัตราป่วยตายร้อยละ 0.06 (ระบบรายงานการเฝ้าระวังโรค 506 สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข 24 กรกฎาคม 2561)

สถานการณ์การเกิดโรคไข้เลือดออกของอำเภอชะอวด/ตำบลเคร็ง

ในช่วงปี 2555 2557 2558-2559 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหลายโครงการที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน มีรายละเอียดและ/หรือ ผลการวิจัยโดยสรุปจากแต่ละโครงการ ดังนี้

ปี พ.ศ. 2555 งานวิจัยในชื่อโครงการ “**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาความหลากหลายของยุงในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง**” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการเกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ศึกษาชนิดและความชุกชุมของยุง ระบุระดับความชุกชุมของยุงและภาวะเสี่ยงในการเกิดโรคที่มียุงเป็นพาหะ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความชุกชุมของยุงกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง ผลการวิจัยพบยุงที่สามารถระบุได้ 4 ชนิด ได้แก่ ยุงลายบ้าน ยุงลายสวน ยุงรำคาญและยุงเสือ บ้านที่พบลูกน้ำยุงลาย 115 หลัง จากบ้านที่สำรวจ 300 หลัง ภาพรวมพบว่าตำบลเคร็งเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก เนื่องจากค่าดัชนี $BI > 50.00$ ($BI = 70.37$) ส่วนในระดับตำบลพบว่า 8 ตำบล จาก 11 ตำบลเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง ($BI > 50.00$) พฤติกรรมการใช้/การมีภาชนะใส่น้ำส้วมเลี้ยง โอง ยุงลายบ้านในกล่องน้ำทิ้งตู้เย็น ความเป็นกรดเบสของน้ำในจานรองกระถางต้นไม้ อุณหภูมิน้ำในภาชนะโลหะและอุณหภูมิน้ำในอ่างน้ำ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ซึ่งการเพิ่มขึ้นของตัวแปรเหล่านี้จะทำให้จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้น

ปี 2557 งานวิจัยในชื่อโครงการ “**นิเวศวิทยาของยุงลายในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช**” ภายใต้แผนงานวิจัย “การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิเวศวิทยาของยุงลาย ระบุระดับความเสี่ยงของการแพร่กระจายของยุงลาย ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงประชากรของยุงลาย และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความชุกชุมของยุงลายกับปัจจัยด้านนิเวศวิทยา ในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยเบื้องต้นพบว่า คราวเรือนส่วนใหญ่นิยมใช้น้ำฝน แหล่งกักขังน้ำที่พบมากที่สุด คือ อ่างน้ำใช้ในบ้าน แหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่พบมากที่สุด คือ กล่องน้ำทิ้ง พบแหล่งกักขังน้ำมากที่สุดใน หมู่ 1 รองลงมา หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 2 และ หมู่ 5 โดยพบแหล่งกักขังน้ำน้อยที่สุด คือ หมู่ 7 ส่วนแหล่งกักขังน้ำภายในบ้านพบมากที่สุด ในหมู่ 4 รองลงมา หมู่ 1 และหมู่ 3 พบแหล่งกักขังน้ำภายในบ้านน้อยที่สุด คือ หมู่ 7 สำหรับแหล่งกักขังน้ำ

ภายนอกบ้านพบแหล่งกักขังน้ำมากที่สุด ในหมู่ 1 รองลงมา หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 และพบแหล่งกักขังน้ำภายนอกบ้านน้อยที่สุด ในหมู่ 7

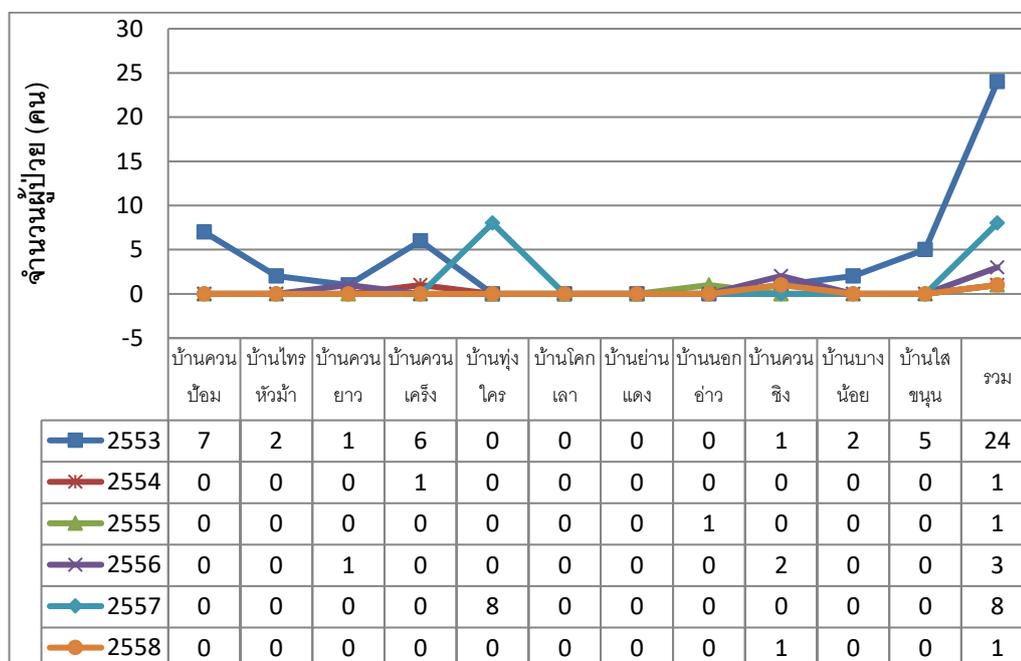
ปี 2558-2559 งานวิจัยในชื่อโครงการ “รูปแบบการกระจายตัวของยุงในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง ตำบลเคร็ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ภายใต้แผนงานวิจัย “การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในตำบลเคร็ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุระดับความเสี่ยง ปัจจัยเสี่ยง กลุ่มเสี่ยง และพื้นที่เสี่ยง ต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก ศึกษาการเกิดการกระจายตัวของยุง ตามบุคคล เวลาและสถานที่ ศึกษารูปแบบการกระจายตัวของยุง และเพื่อพยากรณ์จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ในตำบลเคร็ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคาดหมายว่าผลการวิจัยจะได้ข้อมูลเบื้องต้นในประเด็นความเสี่ยงของพื้นที่ ปัจจัยเสี่ยง กลุ่มเสี่ยง รูปแบบ (Model) การกระจายตัวของยุง และพยากรณ์แนวโน้มจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยุงที่เป็นพาหะนำโรค โดยเฉพาะยุงลายที่เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก การเกิดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ การศึกษาหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่เสี่ยง การศึกษาแหล่งกักขังน้ำหรือภาชนะที่เป็นปัจจัยเสี่ยง การศึกษาลักษณะทางกายภาพของแหล่งกักขังน้ำในพื้นที่ทั้ง 11 หมู่บ้าน ในช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา เป็นการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุงซึ่งเป็นพาหะนำโรคและปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคไข้เลือดออก ผลการศึกษาวิจัยได้รับการถ่ายทอดเผยแพร่สู่สมาชิกในชุมชนในหลายรูปแบบ และหลายกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน คุณครู อาสาสมัครสาธารณสุข ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และประชาชนในพื้นที่ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมคืนความรู้สู่ชุมชน จัดนิทรรศการนำเสนอผลงานวิจัยในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จัดกิจกรรมเรียนรู้การตรวจสายพันธุ์ยุงน้ำยุง ณ โรงเรียนชะอวดเคร็งธรรมวิทยา แต่ในตำบลเคร็งยังคงมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี 2553-2558 โดยผู้ป่วยจะปรากฏในหมู่บ้านที่ไม่ซ้ำกับหมู่บ้านเดิม อย่างไรก็ตามประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งและนำไปสู่การเกิดและการแพร่กระจายของโรคอีกประเด็นใหญ่ก็คือ พฤติกรรมการของคนในพื้นที่ โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ยังมีการเกิดโรคต่อเนื่องปรากฏให้เห็นจากข้อมูลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ซึ่งเป็นสถานการณ์โรคไข้เลือดออกในตำบลเคร็ง อำเภอลำดวน (พ.ศ. 2553- 2557) และปี 2558 (มกราคม-มิถุนายน) ปรากฏจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ดังตารางที่ 1.1 และภาพที่ 1.12

ตารางที่ 1.1 จำนวนบ้านและจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในตำบลเคิ่ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนบ้าน	จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ปี พ.ศ.						รวม
			2553	2554	2555	2556	2557	2558	
1	บ้านควนป้อม	205	7	0	0	0	0	0	7
2	บ้านไทรหัวม้า	215	2	0	0	0	0	0	2
3	บ้านควนยาว	206	1	0	0	1	0	0	2
4	บ้านควนเคิ่ง	188	6	1	0	0	0	0	7
5	บ้านทุ่งใคร	201	0	0	0	0	8	0	8
6	บ้านโคกเลา	120	0	0	0	0	0	0	0
7	บ้านย่านแดง	67	0	0	0	0	0	0	0
8	บ้านนอกอ่าว	59	0	0	1	0	0	0	1
9	บ้านควนชิง	97	1	0	0	2	0	1	4
10	บ้านบางน้อย	107	2	0	0	0	0	0	2
11	บ้านไสขนุน	156	5	0	0	0	0	0	5
รวม		1621	24	1	1	3	8	1	38

ที่มา: โรงพยาบาลชะอวด อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 1.12 ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในตำบลเคิ่ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช
จำแนกตามหมู่บ้าน

จากตารางที่ 1.1 และภาพที่ 1.12 ตั้งข้อสังเกตว่าในปี 2553 มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกใน 7 หมู่บ้าน รวมสูงถึง 24 คน ในปี 2554 มีผู้ป่วย 1 หมู่บ้าน 1 คน (มีเหตุการณ์ป่วยซ้ำกับปี 2553 ใน หมู่ที่ 4) ในปี 2555 มีผู้ป่วย 1 หมู่บ้าน 1 คน (ไม่เคยมีเหตุการณ์ป่วยในปี 2553 และ 2554) ปี 2556 มีผู้ป่วย 2 หมู่บ้าน 1 คน กับ 2 คน (มีเหตุการณ์ป่วยซ้ำกับปี 2553 แต่ไม่ซ้ำกับปี 2554 และ 2555) ปี 2557 มีเหตุการณ์ป่วยในหมู่ 5 หมู่บ้านเดียว เหตุการณ์ป่วยไม่ซ้ำกับปีก่อน (ไม่เคยเกิดในหมู่บ้านนี้) และมีจำนวนผู้ป่วยสูงที่สุดถึง 8 คน ในหมู่บ้านเดียวอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยภาพรวมแล้ว กล่าวได้ว่าการเกิดโรคไข้เลือดออกในแต่ละหมู่บ้านของตำบลครั้งนี้ไม่เกิดซ้ำกับปีที่ติดกัน ประกอบกับ ได้มีการสอบถามพูดคุยกับประชาชนในครัวเรือนที่เคยมีผู้ป่วย ทำให้ทราบว่าทางราชการได้มีการตรวจ ตราดูแลหมู่บ้านที่มีการเกิดโรคไข้เลือดออกขึ้นในปีนั้น ๆ ที่มีผู้ป่วยตามกระบวนการทางสาธารณสุข แต่ไม่ได้กระทำในบ้านหรือหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ป่วย ซึ่งน่าจะส่งผลให้ขาดการเฝ้าระวังการเกิดโรคใน หมู่บ้าน อันอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคในหมู่บ้านอื่น ๆ ในปีถัดไป นอกจากนี้แล้วการเฝ้า ระวังและการกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในการเฝ้าระวัง ดูแล ป้องกัน และควบคุม การเกิดและการแพร่กระจายของโรคก็ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับในช่วง 5 ปี ที่ ผ่านมาไม่ปรากฏผู้ป่วยในหมู่ที่ 6 กับหมู่ที่ 7 ของตำบลครั้งนี้ จึงเกิดประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษา เปรียบเทียบปัจจัยและพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่เคยมีผู้ป่วย (หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 10 หมู่ 11) และหมู่บ้านที่ไม่เคยมีผู้ป่วย (หมู่ 6 หมู่ 7) จึงได้ทำการศึกษาใน หัวข้อ “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในหมู่บ้าน ที่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกกับหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ในตำบลครั้งนี้ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช”

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในตำบลครั้งนี้ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้านที่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก กับหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ในตำบลครั้งนี้ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.3 เพื่อกำหนดตัวแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกกับการเกิดโรค ไข้เลือดออก ในตำบลครั้งนี้ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 สมมติฐานการวิจัย

หมู่บ้านที่มีผู้ป่วยกับหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของการวิจัยด้านปริมาณ/พื้นที่

งานวิจัยนี้ดำเนินการใน 11 หมู่บ้านของตำบลเคิ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียด ดังนี้

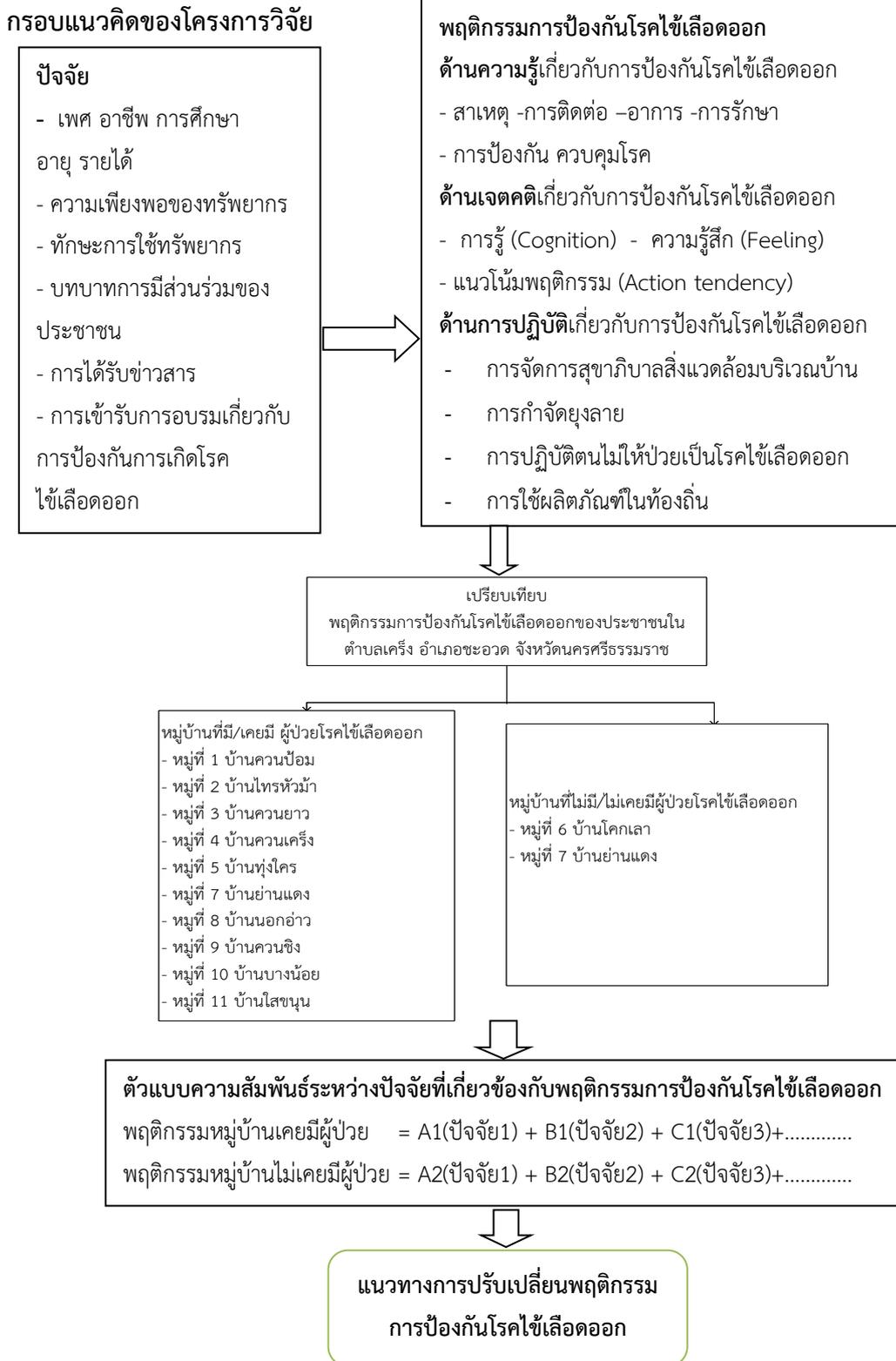
กลุ่มที่ 1 (กลุ่มที่เคยมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก)

หมู่ที่	1	2	3	4	5	8	9	10	11
ชื่อหมู่บ้าน	บ้าน ควนป้อม	บ้าน ไทรหัวม้า	บ้าน ควนยาว	บ้าน ควนเคิ่ง	บ้าน ทุ่งไคร	บ้าน นอกอ่าว	บ้าน ควนชิง	บ้าน บางน้อย	บ้าน ไสขุน
จำนวน บ้าน	205	215	206	188	201	59	97	107	156

กลุ่มที่ 2 (กลุ่มที่ไม่เคยมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก)

หมู่ที่	6	7
ชื่อหมู่บ้าน	บ้านโคกเสา	บ้านย่านแดง
จำนวนบ้าน	120	67

1.5. ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ 8 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบพฤติกรรมของประชาชนในการป้องกันโรคไข้เลือดออก

1.6.2 แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนที่มีส่วนในการก่อให้เกิดโรคไข้เลือดออก

1.6.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเคิ่ง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการวางแผนเพื่อการเฝ้าระวังการเกิดโรคไข้เลือดออกและโรคที่มียุงเป็นพาหะนำโรคในพื้นที่ได้

1.6.4 บทความวิจัยได้รับการพิจารณาให้นำเสนอในที่ประชุมวิชาการระดับชาติ อย่างน้อย 1 ชื่อเรื่อง

1.7 นิยามศัพท์

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลเกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่เกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นหลังจากที่ถูกกระตุ้นมาแล้วระยะหนึ่ง ประกอบด้วยพฤติกรรมด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก

แหล่งกักขังน้ำ หมายถึง ภาชนะหรือเศษวัสดุที่มีน้ำขังได้และพบขณะทำการสำรวจ

แหล่งเพาะพันธุ์ยุง หมายถึง แหล่งกักขังน้ำที่พบลูกน้ำยุงอย่างน้อย 1 ตัว

แหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย หมายถึง แหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่พบยุงลายอย่างน้อย 1 ตัว